

“והגית בו יומם ולילה” – סימפוזיון: שלוש קריאות בספרה של דפנה ברק-ארז “לקרוא משפטים בתנ”ך”

פתח דבר

ארנה בן-נפתלי* ולימור זר-גוטמן**

מהו “פתח דבר” בימים בהם נפל דבר? הדבר שנפל הוא המגיפה, או למצער חווית המגיפה, זו “שאינה לפי שיעור מידתו של אדם”.¹

“פתח דבר” בימים אלה פועל לפי מידתו של אדם. מזווית זו, בעצם הפעולה יש גם הודאה וגם סירוב: גם הודאה במוגבלות המצב האנושי וגם סירוב לנטוש את היכולת לחשוב על בעיות היסוד של המצב האנושי, מוגבלת ככל שתהא. אנו מניחות שהחלטתה של שופטת בית המשפט העליון, פרופ' דפנה ברק-ארז, לקרוא משפטים בתנ”ך – החלטה שפירותיה בספר לו מוקדש הסימפוזיון הנוכחי – משקפת הודאה וסירוב דומים. אכן גם העיסוק של הטקסט המקראי עצמו בבעיות היסוד של המצב האנושי, משקף תודעה כזו. זה הוא גם מקור כוחו; גם בימים ההם, גם בזמן הזה.

קריאה של משפטים בתנ”ך היא פעולה ביצועית של “והגית בו יומם ולילה”.² פעולה זו, כפי שהיא מבוצעת גם על ידי ברק-ארז וגם על ידי שלושת הקריאות בספרה המרכיבות

* פרופ' ארנה בן-נפתלי היא יו"ר מערכת כתב העת **המשפט**, מופקדת הקתדרה ע"ש אמיל זולא לזכויות אדם ורקטור המסלול האקדמי המכללה למינהל.

** ד"ר לימור זר-גוטמן היא עורכת כתב העת **המשפט**, ראש המרכז לאתיקה ואחריות מקצועית של עורכי דין ע"ש דויד וינר ומרצה בכירה בבית הספר למשפטים ע"ש שטריקס, המסלול האקדמי המכללה למינהל.

1 אלבר קאמי **הדבר** 38 (אילנה המרמן מתרגמת, 2001): “מבחינה זו היו בני עירנו כמו כל בני-האדם, הם חשבו על עצמם, ובלשון אחרת: הם היו הומניסטים: הם לא האמינו במגיפות. המגפה אינה לפי שיעור מידתו של האדם, לכן הוא אומר לעצמו שהיא דבר לא ממשי, חלום רק שיחולף. אבל לא תמיד הוא חולף. ומחלום רע לחלום רע, האדם הוא שחולף, ובראש ובראשונה ההומניסטים”.

2 היגד זה מופיע פעמיים בתנ”ך: פעם ראשונה נכתב: “לא ימוש ספר התורה הזה מפניך והגית בו יומם ולילה [...] כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל” (יהושע א 8); ופעם שנייה שכתב: “אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב; כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יגה וליילה” (תהילים א 1–2).

סימפוזיון זה, אינה פעולה של ציות לצייווי; היא פעולה של היענות להזמנה של טקסט פתוח לארח את הקוראים בו.

הקוראת הנענית להזמנה זו אינה מדגישה את הזמן – "יוםם ולילה"; היא מדגישה את הפעולה, היא פועלת במרחב ה"הגיתי". המרחב האסוציאטיבי של ו"הגית" מתקיים במנעד שבין ההגיון – הפעולה הלוגית, לבין ההגיג – פעולת המחשבה הפנימית שהטקסט מעורר, לבין הגיית המילים – פעולת השיחה.

גם ברק־ארז בספרה, וגם שלושת הקוראים בטקסט שלה – ד"ר אסנת ברתור, פרופ' צבי טריגר ופרופ' יורם רבין – נענו להזמנה הזו. עצם הההגות שלהם והדיבור ביניהם יש בהם כדי לתת מובן לנצחיותו של הטקסט המקורי, ל"יוםם ולילה", במידות אנוש. גם בימים ההם וגם בזמן הזה, "באותו חלק בהווה שאיננו מסוגלים בשום אופן לחיותו",³ גם בעתו וגם שלא בעתו.

3 ג'ורג'יו אגמבן "בן-הזמן" מפתח: כתב עת לקסיקלי למחשבה פוליטית 1–2, 6 (2010) mafteakh.tau.ac.il/wp-content/uploads/2010/08/mafteakh02.pdf